

УДК: 633.12:631.53.01(477.43)

ВІЛЬЧИНСЬКА Л. А.

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», вул. Шевченка, 12,

м. Кам'янець-Подільський, Хмельницької області

e-mail: vilchynska.l.a@gmail.com

НАСІННИЦТВО ГРЕЧКИ У ЗВО «ПДУ»

Насіння – основний компонент сучасних технологій вирощування будь-якої культури. Від його якості у повній мірі залежить реалізація усіх спадкових ознак і властивостей геному. Приєднання України до Схем сортової сертифікації насіння (з 2009 року), а також до програм розвитку сільських територій спонукає сільськогосподарські підприємства різних форм власності вирощувати екологічно чисті культури. Отримання екологічно чистих продуктів харчування і сировини є основою сучасного сільськогосподарського виробництва.

Аналіз Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні станом на сьогодні свідчить про те, що асортимент сортів гречки представлено 29 сортами гречки їстівної і трьома сортами гречки татарської: 'Калина', 'Табеа' і 'Табор'. Із усієї сукупності представлених сортів чотири сорти а саме 'Володар', 'Єлена', 'Кам'янчанка', 'Степова' і сорт гречки татарської 'Калина' є результатами селекційної роботи подільських селекціонерів Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» (ЗВО «ПДУ»).

Основною і ключовою передумовою для успішного проведення селекційно-насінницької роботи із гречкою на Поділлі є: метод гібридизації і доборів, які використовуються у ЗВО «ПДУ» і Науково-дослідний інститут круп'яних культур (НДІКК) ім. О. Алексеевої з 1978 року, унікальна колекція роду Гречкових *Fagopyrum* Mill (1000 зразків) і потужна наукова школа селекціонерів і агротехніків, випускниками якої є багато достойних науковців відомих на теренах України і світу.

Сучасні насінницькі підходи потребують постійного вдосконалення і спрощення у зв'язку із зміною алгоритмів і використанням сучасних засобів штучного інтелекту. Для більш швидкого відтворення сортів нами було застосовано аналіз структури популяції за зоною гілкування стебла (ЗГС) і продуктивністю залежно від строків сівби.

Вивчення впливу ЗГС у популяції та її кількісного складу в окремих біотипах за цією ознакою, а також їх взаємозв'язку з урожайністю та впливу на первинне насінництво є основним завданням наших досліджень. Закладку дослідів, оцінку матеріалу, аналіз рослин, урожаю та якості зерна проводили відповідно до загальноприйнятої методики Державного сорто випробування.

Аналіз структури агрофітоценозу сорту 'Подільська' за ЗГС стебла свідчить про те, що найбільш вагома частка популяції при умові весняного періоду 80,1% припадає на генотипи з 2–13, 3–47,5, 4–19,6% гілками. Решта 20% розділено між генотипами з 5, 6, 7 гілками. Деяку іншу ситуацію спостерігаємо за умов літніх строків сівби. Найбільшу

частку рослин у популяції займають генотипи з 2 і 3 вузлами у зоні гілкування стебла, а генотипи з 5, 6, 7 вузлами відсутні взагалі як такі.

Структура популяції сорту 'Кам'янчанка' свідчить про те, що генотипи із 2, 3, 4 гілками займають більшу величину популяції ніж в умовного стандарту на 11–82,3%. Якщо за весняного строку сівби більшу частку становили генотипи із 3 вузлами – 47,5%, то за літнього строку сівби основу популяції становлять генотипи з 4 вузлами – 42,9%.

Порівняння структури популяції рослин сорту 'Кам'янчанка' весняних і літніх строків сівби свідчить про більш широкий розмах біотипів у популяції за умови весняних строків сівби. За показником кількості зерен сформованих на рослинах встановлено, що найбільша їх частка формується за умови весняного строку сівби на біотипах з 2, 3, 4 гілками відповідно 82,3%, решта припадає на інші за зоною гілкування біотипи. За умови літньої сівби усі рослини розділяються лише на 3 групи біотипів за ЗГС і саме на них формується увесь урожай.

Аналіз структури популяції сорту 'Володар' за весняного строку сівби свідчить про те, що 92,9% популяції представлено генотипами із ЗГС 2, 3, 4. Аналогічний розподіл отримано і за показником кількості зерен. У відсотковому відношенні ця частка складає 80,7% біотипів. Щодо структури біотипів за літнього строку сівби, то вона представлена в основному генотипами з 2, 3, 4 гілками, однак 7,1% припадає на біотипи з ЗГС 5.

Для швидкого відтворення і повноцінного збереження сортів гречки 'Подільська', 'Кам'янчанка', 'Володар' при проведенні відборів у первинному насінництві структура популяцій повинна базуватись на наступних параметрах доборів за генотипами з 2, 3, 4 ЗГС, які становлять 80,1–92,9% усієї популяції. Вищий ефект із розподілу за ЗГС і продуктивністю отримано за умови весняного строку сівби (10–15 травня).

Використання при проведенні відборів розподілу за генотипами та детальне аналізування структури популяції кожного сорту сприяє спрощенню тривалості схем насінницької роботи із культурою. Практичне застосування цих методик застосовується при проведенні лабораторних занять із навчальної дисципліни «Насінництво» і «Селекція сільськогосподарських рослин», «Кваліфікаційна експертиза сортів рослин».

Науковцями і селекціонерами ЗВО «ПДУ» і НДІКК ім. О. Алексеевої надаються науково-консультаційні послуги з питань насінництва і впровадження нових сортів гречки у виробництво господарствам різних форм власності Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької, Вінницької областей і налагоджено Міжнародну співпра-

цю із *Małopolska Hodowla Roślin (Nieznanice)* від 2024.01.03.

Отже, застосування відборів за аналізом структури популяції і їх відтворення у первинному на-

сінництві створює усі необхідні передумови для спрощення і скорочення тривалості насінницької роботи із сортами гречки.

Ключові слова: насінництво, відбір.

УДК 634.11:631.52

ВОЛОШИНА В. В.

Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка ІС НААН України
e-mail: voloshinarvarvara@ukr.net

НОВІ СОРТИ ЯБЛУНІ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ПОМОЛОГІЇ ІМ. Л. П. СИМИРЕНКА

Яблуня – одна з найпоширеніших і цінних плодових порід в Україні. Дослідження, пов'язані з виведенням і вивченням нових сортів яблуні, є актуальними. Головним завданням є створення сортів інтенсивного типу, адаптивно пристосованих до ґрунтово-кліматичних умов, скороплідних, імунних (або толерантних) до парші та борошнистої роси, зимо- та посухостійких, з компактною формою крони, з плодами високих смакових і товарних якостей, здатних до тривалого зберігання в плодосховищах.

Природно-кліматичні умови в Україні сприятливі для вирощування цієї культури – в усіх зонах можна отримувати високі та сталі врожаї. В збільшенні валового виробництва врожаю плодових культур не менше 50% успіху належить сорту. У світлі сучасних завдань плодового господарства добір обмеженої, найдосконалішої групи сортів для насадження в садах – завдання виняткового значення.

Цінними господарсько-біологічними якостями яблуні є: висока продуктивність, висока зимостійкість, величезна різноманітність по строкам дозрівання, здатність ряду сортів до довготривалого зберігання плодів, що забезпечує їх споживання майже круглий рік, високі споживчі та товарні якості плодів, придатність плодів до різних видів переробки. Вони містять вітаміни С, В1, В2, Р, Е, каротин, калій, залізо, марганець, кальцій, пектини, цукри (глюкоза та фруктоза), органічні кислоти, ароматичні та дубильні речовини.

У ефективному виробництві плодової продукції, визначальний фактор належить сорту. Його частка в підвищенні врожайності плодових культур оцінюється в 40–70%, при цьому залучення у виробництво кращих нових сортів зменшує додаткові капітальні вкладення. Тенденції на ринку свіжої продукції свідчать про те, що найпопулярнішими є сорти, для плодів яких характерні відмінний смак, правильна форма та яскраво-червоне покривне забарвлення по всій поверхні або тільки основне зелене чи жовте. Зовнішній вигляд і смак плоду – ознаки генетично зумовлені.

Науковий колектив Дослідної станції помології продовжує традиції, започатковані Л. П. Симиренком у Млієві, та втілює ідеї видатного земляка в життя. Селекційну роботу по яблуні на Мліївській дослідній станції садівництва (нині

Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка Інституту садівництва НААН України) започаткував професор Л. М. Ро у 1924 році. За період роботи селекціонерами Млієва створено понад 90 сортів яблуні.

За останні роки, в Дослідній станції помології ім. Л. П. Симиренка, створено нові сорти яблуні, які поєднують у собі господарсько-цінні ознаки: скороплідність, зимостійкість, високу стійкість до хвороб, мають привабливий зовнішній вигляд та гармонійний смак, стабільну високу врожайність, транспортабельність, тривале зберігання плодів. Дослідження проводились згідно «Методики державного випробування сортів рослин на придатність до поширення в Україні».

Наводимо коротку господарсько-біологічну характеристику цих сортів.

‘Мир’ – сорт зимового строку досягання. Дерево середньо-росле, з кулястою середньо-загущеною кроною. Плоди одномірні, приплюснuto-кулясті, зеленувато-жовті, при дозріванні – жовті, з незначним світло-рожево-червоним розмитим рум'янцем із чітко визначеними смугами, масою до 190 г. М'якуш, при дозріванні жовтуватий із зеленуватими прожилками, щільний, дуже соковитий, кисло-солодкого смаку з приємним ароматом. Скороплідний, високоврожайний, зимостійкість вища за середню, високо стійкий проти хвороб, високі товарні та смакові якості плодів. Врожайність на карликовій підщепі – вище 30,5 т/га.

‘Дебют’ – сорт ранньо зимового строку досягання. Дерево середньо росле з колоноподібною формою крони. Плоди середнього розміру, масою 150–180 г., округло-конічні, злегка ребристі. Основне забарвлення жовте, покривне – слабо виражений рожево-червоний рум'янець з сонячного боку та з численною кількістю великих, білих сочевичок. М'якуш ніжний, світло-кремовий, майже жовтуватий, дрібнозернистий, дуже соковитий, гармонійного кисло-солодкого смаку. Деґустаційна оцінка – 8,2–8,6 балів. Сорт скороплідний, колоновидний, невибагливий до умов вирощування, зимо- та посухостійкий, високо стійкий до парші та борошнистої роси. Врожайність 6-річних дерев – 34,3 т/га (8,4 кг/дер.).

‘Валюша’ – сорт ранньо зимового строку досягання. Дерево середньо росле із колоновидною формою крони. Плоди середні, масою 140–160 г, округло-конічні, зеленуваті із суцільним бордо-